

O`zbekistondanig boshlang`ich ta`limiga chet el ta`lim tizimini kiritishning afzalliklari

Muslimaxon Rustamova

Annotatsiya: Ushbu ishning maqsadi chet el ta`lim texnologiyalaridan foydalanib boshlang`ich ta`limda o`quvchi bolalarning dunyo qarashini kengaytish bilan birga ularga yanada sifatliroq ta`lim berishdir.

Kalit so`zlar: boshlang`ich ta`lim, ta`lim tizimi, metodlar, mustaqil topshiriqlar, aqliy salohiyat, ma`naviyat.

Bugungi kunda deyarli hamma davlatlarda boshlang`ich ta`lim olib boriladi. Bunday maktablarda, albatta, darslar o`qish bepul, agar maktabdan tashqari xarajatlarni hisobga olmaganda. Bu barcha davlatlardagi boshlang`ich ta`limdagi o`xshashliklar bo`lsa, farqli taraflari ularning bolalarga bilimni qanday yetkazib berishlaridadir. Bundan tashqari yana bir qancha farqlari mavjud. Masalan, ba`zi davlatlarda boshlang`ich sinf o`quvchilari uchun maktab formalari majburiy bo`lsa, ba`zilarida ixtiyoriy, ba`zilarida xonalarida o`zlari tozlash ishlarini olib borishsa, ba`zilarida xona tozalik xodimlari tarafidan qilinadi, ba`zilarida boshlang`ich sinflarga o`quvchilarni olti yoshdan qabul qilishsa, ba`zilarida yetti yoshidan. Bunday farqlar ko`plab topiladi. Lekin har bir ta`lim tizimida o`ziga xos ustunliklar mavjud^[1]. Bolalarga dars berishda o`ta mahoratli ustozlarning ko`plari ana shu yutuqli tarafini qaysidir ma`noda “o`g`irlab olishadi” va ta`lim jarayonida qo`llaydilar. Bugungi kunda o`zbek ta`lim tizimidagi kamchiliklarni bartaraf qilish uchun ham bular keraklidir. O`zbekistondagi ta`lim tizimini isloh qilishda chet davlatlar tajribasidan foydalanish ta`lim samaradorligini oshiradi.

Ta`lim sohadidan so`z ketar ekan bugungi kunda qilinayotgan islohotlar o`z natijalarini bermoqd. Ammo bu yutuqlar bilan bir qatorda, ta`lim tizimida, ayniqsa, boshlang`ich ta`limda bir qancha yechimi topilmagan muammolar ham mavjud^[2]:

– o`qituvchilarning bilim darajasi va pedogogik mahoratini oshirish bo`yicha umumta`lim muassasalari faoliyatidagi ochiqlik va shaffoflik darajasining yetarli darajada emasligi, o`quv-tarbiya jarayoni ustidan samarali jamoatchilik nazoratining mavjud emasligi;

– xalq taʼlimi tizimi muassasalarini moliyalashtirish va moddiy-texnik taʼminlash mexanizmining mukammal emasligi, ularning faoliyatiga zamonaviy meʼmoriy yechimlar, innovatsion ishlanmalarni va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish darajasining pastligi;

– umumtaʼlim muassasalari rahbarlari faoliyati samaradorligini baholashning aniq mezonlari va parametrlari mavjud emasligi;

– xalq taʼlimi tizimi muassasalarini moliyalashtirish va moddiy-texnik taʼminlash mexanizmining mukammal emasligi, ularning faoliyatiga zamonaviy meʼmoriy yechimlar, innovatsion ishlanmalarni va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish darajasining pastligi.

– umumtaʼlim muassasalari rahbarlarini tanlash va joy-joyiga qoʻyish masalalarini hal etish, idoraviy mansub tashkilotlarning mulkidan samarali foydalanishda xalq taʼlimi boshqaruv organlari rolining yetarli darajada emasligi.

Mana shunday mavjud kamchiliklarni bartaraf etishda chet el tajribalaridan koʻp hollarda yordam beradi. Chet el boshlangʻich taʼlimi shundayki, u oʻzbekistonniki bilan, albatta, farq qiladi. Chet elda, xususan, yevropa mamlakatlarida boshlangʻich sinf oʻquvchilarga saʼnat, matematika, tabiatshunoslik va ijtimoiy tadqiqotlar kabi keng koʻlamli fanlarga eʼtibor qaratilgan. Oʻzbekistonda esa ona tili, matematika, tabiiy fanlar, ijtimoiy fanlar, musiqa va jismoniy tarbiya kabi fanlarni oʻz ichiga oladi. Bilim va koʻnikmalarni egallashga urgʻu beriladi. Taʼlimga yondashuvlar ham har xil chet elda oʻquvchilar materialni oʻrganish va ular bilan shugʻillanadilar. Oʻzbekistonda boshlangʻich taʼlim intizom va eslab qolib oʻrganishga koʻproq eʼtibor beriladi^[3]. Bundan tashqari yana koʻp farqlari bor. Bularni jadval holida koʻrsatish mumkin:

Chet elda	Oʻzbekistonda
Maktab formalari majburiy Emas	Maktab formalari majburiy
Darsliklar va oʻquv dasturi oʻqituvchilar tomonidan ishlab chiqiladi	Darsliklar va oʻquv dastur davlat tomonidan ishlab chiqiladi
Barcha oʻqituvchilar kamida magistr darajasida boʻlishi kerak va	Barcha oʻqituvchilar kamida bakavr darajasida boʻlishi kerak

o'qituvchi bo'lish uchun bir nechta sinovlardan o'tishi kerak	
Uyga vazifa mavjud emas Maktab tozaligi o'quvchilar tomonidan qilinadi	Uyga vazifa mavjud Maktab tozaligi maxsus xodimlar tomonidan qilinadi
Baholash sistemasi mavjud emas	Besh ballik baholash tizimi mavjud
Dars soatlari oz 4 soat	Dars soatlari ko'p ba'zan 5-6 soat
Tashqi nazorat mavjud emas	Tashqi nazorat mavjud

Ushbu jadvalning tahlil qilsak, chet el ta'lim tizimida bolani ortiqcha qiynovchi talablar mavjud emas. Bular esa bolani erkin va so'g'lom fikrli, stresslardan holi, o'z yoshiga mos va undan ham yuqoriroq bilim salohiyatiga ega inson sifatida yetishishlariga yordam beradi. Xulosa qilib aytadigan bo'lsam, chet el ta'lim tizimidagi ayrim yutuqli taraflarini o'zlashtirish va, albatta, milliy qadriyatlarimizni singdirish orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida yetuk shaxsning mustahkam poydevorini quramiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. I.A. Karimov. Barkamol avlod-O'zbekiston taraqqiyotining poydevori.- T..''Sharq'', 1998.
2. Adabiyot o'qitish metodikasi. A. Zunnunov va boshqalar. T.:O'qituvchi, 1992.
3. Ona tili o'qitish prinsiplari va metodlari. A. G'ulomov. T.:O'qituvchi, 1992.
4. Tarbiyaviy darslarni o'tish. Sinf rahbarlari uchun qo'llanma. A. Jo'rayev. T.:O'qituvchi, 1994.
5. "Boshlang'ich ta'lim saboqlari" Z. Mehridinov, O. Isamuhammedov. Toshkent 2014.
6. G'afforova T., Nurillayeva Sh., Haydarova O. Boshlang'ich sinflar uchun ona tili va o'qishdan didaktik materiallar. Toshkent. 2004.14-b.
7. Qosimova K, Matchonov S, G'ulomov X, Yo'ldosheva Sh, Sariev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: "Nosir", 2009. – 352 bet.
8. Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun 4-sinf O'qish kitobi. T-2017.
9. Yo'ldashev J.G., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish. – T: Fan va texnologiya, 2008
10. Internet saytlari